

جان گری

ولتر

ترجمہء

اکبر معصوم بیگی

www.ketab.ir

This is a Persian translation of
Voltaire
By John Gray
New York N. Y., Routledge, 1998
Translated by Akbar Masoumbeigui
Āgah Publishing House, Tehran, 2022

• سرشناسه: گری، جان، ۱۹۴۸ - م. / Gray, John • عنوان و نام پدیدآور: ولتر / جان گری؛ ترجمه‌ی اکبر معصومیگی؛ ویراستار الهام آقاباباگلی. • مشخصات نشر: تهران: آگه، ۱۴۰۰. • مشخصات ظاهری: ۸۰ ص. • فروست: فیلسوفان بزرگ. • شابک: 978-964-329-452-6 • وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا • یادداشت: عنوان اصلی: 1998, Voltaire and enlightenment. • موضوع: ولتر، ۱۶۹۴ - ۱۷۷۸ م. • موضوع: Voltaire • شناسه افزوده: معصومیگی، علی اکبر. ۱۳۲۹ -، مترجم • رده‌بندی کنگره: B ۲۱۷۷ • رده‌بندی دیویی: ۱۹۴/۹ • شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۸۶۸۷۱۰۹

جان گری
ولتر
ترجمه‌ی اکبر معصومیگی
آماده‌سازی، صفحه‌آرایی و نظارت بر چاپ: دفتر نشر آگه
ویراستار: الهام آقاباباگلی
چاپ: م. ۱۴۰۱
شمارگان: ۵۵۰ جلد
چاپ و صحافی: فرهنگ‌بان
همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است

نشر آگه

تهران، خیابان بزرگمهر، تقاطع فلسطین، شماره‌ی ۲۲
تلفن: ۶۶۴۶۳۱۵۵ و ۶۶۹۷۴۸۸۴
ایمیل: info@agahpub.com
اینستاگرام: @agahpub
وب‌گاه: agahpub.com

قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان

فهرست

۷	یادداشت مترجم
۱۱	ولتر و روشنگری
۱۳	ولتر و عدل الاهی روشنگری
۳۱	مذهب ولتر
۵۷	اندیشه‌ی سیاسی ولتر
۷۱	نسل‌های بعدی ولتر
۷۹	پی‌نوشت‌ها

یادداشت مترجم

ولتر، نویسنده و فیلسوف فرانسوی، مشهورترین نماینده‌ی مصلحان اجتماعی و آزاداندیشانی است که نوشته‌هایشان جنبش اندیشه‌ها را در فرانسه‌ی سده‌ی هجدهم مشخص می‌کند که به عصر روشن‌گری شهرت دارد. با این همه، او به معنای اخص کلمه فیلسوفی نظام‌یافته و دارای دستگاه فلسفی مستدل، منسجم و اصیل نیست، بلکه به قول وایتهد بیش‌تر «فیلوزوف»ی است که کارهای دیگر فیلسوفان را ترجمه، تفسیر و عامه‌فهم می‌کند. کار فلسفی خود او بیش‌تر تحت تأثیر تجربه‌باوری انگلیسی و خداباوری طبیعی است. اندیشه‌های فلسفی ولتر تا دوره‌ی پختگی و بلوغ فکری آن، طی دوران تبعیدش در انگلستان، در زمانی پروده شد که این کشور از موهبت دولتی بسیار لبریز بر خوردار بود. اما حقیقت این است که ولتر پیش از آن، شک دستوری دکارت، شک‌گرایی مونتنی، اپیکورباوری پیروان لابالی و قلندر ماب گاسندی، روح انتقادی پیشگام بزرگ خود پی‌یر بل را جذب کرده بود و بدین‌گونه تکیه بر فیلسوفان و دانشمندان انگلیسی بر زمینه‌ای بارور بالیدن گرفت.

ولتر در آغاز کار شهرت خود را نخست مدیون نوشتن نمایش‌نامه،

داستان‌ها و شعرهای پرطرفدار و سپس در مقام همه‌فهم‌کننده‌ی تأثیرگذار فلسفه‌ی طبیعی و جهان‌شناسی نیوتن و فلسفه‌ی تجربی جان لاک بود که هر دو جزو مراجع اصلی او شمرده می‌شدند. شهرت پایدار او بر پایه‌ی جستارهای تند و نیشداری استوار است که درباره‌ی موضوع‌های حادّ مذهبی و اخلاقی به‌ویژه در نامه‌های فلسفی (۱۷۳۴) و فرهنگ فلسفی (۱۷۶۴)، داستان‌های گبرا و جدل‌های پرشور و حال‌برضدّ ستم‌ها و بی‌عدالتی‌های رژیم قدیم پرداخته است. در عین حال، بیش‌تر تألیفات پرشمار ولتر، از جمله رمان‌ها و بسیاری از تراژدی‌های او، مبارزه برضدّ پیش‌داوری‌ها و تعصب‌ها و تبلیغ به سود طرز تفکر مدرن است. ولتر احساس می‌کرد که تعارض شدیدی میان نقطه‌ای که ذهن آدمی به یاری فلسفه و علم و دانش بدان دست یافته است و طرز تفکر و شیوه‌ی زندگی بیش‌تر انسان‌ها وجود دارد که پیش‌داوری‌ها و باورهای خود را با تعصب تمام چون بار مُرده‌ای بر دوش می‌کشند. از این رو، باید او را در رده‌ی اخلاق‌گرایان و مصلحان فرانسوی، کسانی چون مونتسکی، پاسکال، دیدرو، دالامبر، دُلْباک و کاهن، قرار داد نه فیلسوفانی همه‌ی اهتمام خود را صرف تأسیس دستگاهی فراگیر و همگون و یکدست می‌کنند.

موضع ولتر شک‌آورانه، تجربی و اومانیستی است. شک‌آوری او، چنان که در کتاب گری می‌بینم، به اندازه‌ی دکارت ریشه‌ای و بنیادستیز نیست. با این همه، ولتر بر این انکار خود پا می‌فشرد که ما نمی‌توانیم پشتوانه‌ی کافی و وافی برای مدّعیات متافیزیکی سترگ فیلسوفان دستگاه‌دار، به‌ویژه لایبنیتس، یا الاهیات جزمی ادیان سازمان‌یافته بیابیم. اگر به لاک و نیوتن اکتفا می‌کند از آن روست که، به عقیده‌ی او، این دو توانایی‌های ذهن آدمی و تنگناها و محدودیت‌های آن را به قطعی‌ترین وجه نشان می‌دهند. تجربه‌باوری ولتر ما را بر آن می‌دارد که

به دانش محدود و خطاپذیر از تجربه‌ی روزمره‌ی خود و بسط و گسترش آن از رهگذر روش‌های علم تجربی قناعت کنیم. از سوی دیگر، اومانیسیم او این درخواست را پیش می‌کشد (درخواستی که بر شک‌آوری تجربی و گاه بدبینانه‌ی او استوار است) که از خود تساهل و مدارای مذهبی و اجتماعی نشان دهیم. از دید ولتر، هیچ یک از ما نمی‌تواند آن قدر بداند که بتواند در حکمی که بر مجازات کسانی می‌دهد که در مورد مسائل فلسفی و الاهیاتی با ما اختلاف نظر دارند عمل خود را موجه بشمارد.

عمیق‌ترین دغدغه‌ی فکری و دینی ولتر متوجه مسئله‌ی شرّ است و توجیه شرّ در مناسبت‌اش با تئودیه یا عدل الاهی که در «شعر زلزله‌ی لیسبون» و داستان‌های کلاسیک جذاب و پرنیش و کنایه‌ی صادق (۱۷۴۷) و گاندید یا خوش‌بینی (۱۷۵۹) بدان می‌پردازد. در کاندید، ولتر این نظر دکتر پانگلس را (که کاریکاتور بامزه‌ای از لایب‌نیتس است) رد می‌کند که ما می‌توانیم دست مشیت الاهی را در زندگی روزمره‌ی خود دخیل ببینیم، ولی در عین حال آماده است اذعان کند که خدایی سراسر خیر و برکت (بنابر عقیده‌ی خداپاواران طبیعی افراطی) این اجازه را می‌دهد که جهان‌اش چون ساعت کورکورانه کار خودش را بکند. صرف نظر از این که چه حقیقت متافیزیکی در این اندیشه نهفته باشد که «همه چیز در بهترین همه‌ی جهان‌های ممکن در بهترین حالت است»، ولتر تأکید دارد که این اندیشه به عنوان پاسخی عملی به شرّ و بدی سراسر مسخره است و به جای آن عمل مشخص و ملموس را برای حل و فصل مسائل مشخص و خاص پیشنهاد می‌کند.

ولتر از دویست سال به این سو چهره‌ای سخت بحث‌انگیز بوده و هست. ویل دورانت او را «بزرگترین انسانی که تاکنون زیسته است» می‌داند و حال آن که ژوزف دو مستر بر آن است که «ستایش از ولتر

نشانه‌ی خطاناپذیر تباهی روح است.» شاید همین بس باشد که بگوییم ولتر با افسون و شوخ‌طبعی بی‌همتایی دست به قلم برد و نوشت و برای دفاع از ارزش‌هایی قد علم کرد که برای انسانیت ما ارزش بنیادی دارد. جان گری، نویسنده‌ی کتاب حاضر، در زمان نوشتن این کتاب استاد اندیشه‌ی اروپایی در دانشگاه اقتصادی سیاسی لندن (ال.اس.ئی) بود. گری در سال ۲۰۰۸ بازنشسته شد. او مؤلف کتاب‌های متعدد از جمله آیزایا برلین است، و نویسنده‌ی دایمی نشریاتی چون گاردین، نیواسیتیسمن، تی.ال.اس و نیویورک تایمز بوک ریویو است. خانم الهام آقاباباگلی بادقت، ریزینی و اهتمام مثال‌زدنی همه‌ی کتاب‌های این مجموعه را ویراسته‌اند. این جا برای سپاس‌گزاری از ایشان فرصتی یافته‌ام. باز می‌ماند یادآوری این نکته که پی‌نوشت‌های نویسنده طبق روال متن اصلی همه در پایان کتاب آمده است. محدود پانوشت‌های کتاب از مترجم است.

م.ا

پاییز ۱۳۹۹